

بررسی نگرش دبیران دانش‌آموزان با کم‌توانی ذهنی نسبت به دوره متوسطه حرفه‌ای

فرح مملکت‌دوست* / کارشناس ارشد روان‌شناسی کودکان استثنایی

مروارید سفری‌وصال / کارشناس ارشد روان‌شناسی کودکان استثنایی

سوسن کشاورز / دکتری تعلیم و تربیت

منصوره شهریاری / دکتری روان‌شناسی کودکان استثنایی

چکیده

زمینه: این پژوهش با هدف بررسی اثربخشی دوره متوسطه حرفه‌ای در دانش‌آموزان با کم‌توانی ذهنی از دیدگاه معلمان انجام شده است. روش کار: نمونه مورد بررسی شامل ۹۳ دبیر متوسطه حرفه‌ای از بین دبیران زن و مرد مدارس دانش‌آموزان با کم‌توانی ذهنی استان تهران (۵۲ زن و ۴۱ مرد) به صورت نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. این پژوهش با استفاده از پرسش‌نامه محقق‌ساخته‌ای که مشتمل بر ۱۶ سوال است و براساس مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای انجام گرفت. در تجزیه و تحلیل اطلاعات از آزمون توصیفی و آزمون کای دو استفاده شد. یافته‌ها: نتایج نشان داد بیشتر معلمان بر این اعتقادند که محتوای در نظر گرفته شده با توانایی، علایق، منابع آموزشی، امکانات مناسب، فضای آموزشی، ساعات کلاسی، تعداد رشته‌های مهارتی این دوره و کتاب‌های آموزشی تناسب دارد. اما تفاوت معنی‌داری در «مناسب بودن ضوابط پذیرش دانش‌آموزان در دوره متوسطه حرفه‌ای» وجود ندارد. نتیجه‌گیری: از دیدگاه معلمان، دوره متوسطه حرفه‌ای برای دانش‌آموزان با کم‌توانی ذهنی اثربخش است. واژه‌های کلیدی: دبیر، دانش‌آموزان، کم‌توانی ذهنی، دوره متوسطه حرفه‌ای

مقدمه

قادر به انجام خواسته‌های کلاسی نیستند، احساس‌های ناخوشایندی از کفایت‌نداشتن، اضطراب، کاهش انگیزش و ناسازگاری‌های رفتاری ایجاد می‌کند (۷). بسیاری عقیده دارند که چون افراد با کم‌توانی ذهنی نمی‌توانند در موضوعات نظری مانند خواندن، نوشتن، حساب، جغرافیا، تاریخ و غیره شایستگی کسب کنند و موفقیتی به دست آورند، بنابراین بهترین برنامه آموزشی برای ایشان آن است که آن‌ها را به کلاس کارآموزی حرفه‌ای (آموزش شغلی) بگمارند، تا از طریق این کلاس‌ها افراد کم‌توانی ذهنی بتوانند شغلی را برای آینده خود فراهم آورند (۸، ۹). بر این اساس، از ضروریات برنامه‌های درسی افراد کم‌توانی ذهنی آن است که فرصتی داده شود تا توانایی‌هایشان را برای حمایت از خود به ظهور برسانند و از یأس و ناامیدی ناشی از این که ممکن است نتوانند مانند

بخش بزرگی از دانش‌آموزان استثنایی، کم‌توانی ذهنی هستند. این دانش‌آموزان محدودیت‌های اساسی در عملکرد ذهنی، مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی دارند. این محدودیت‌ها منجر به این می‌شود که دانش‌آموز کم‌توانی ذهنی مطالب درسی را دیر یاد بگیرد (۱، ۲). کمبود مهارت‌های اجتماعی تاثیر منفی بر کارکرد تحصیلی دانش‌آموزان دارد (۳)، در روابط بین‌فردی و حوزه‌های رفتاری - عاطفی مشکل ایجاد می‌کند (۴)، مانع پیشرفت کودک و سرانجام منجر به عواقب نامطلوب در دوران تحصیل می‌شود، سازگاری دانش‌آموزان را کاهش می‌دهد (۵) و دانش‌آموزان را با ناتوانی در تمامی امور مواجه می‌کند (۶)، همچنین در دانش‌آموزانی که

* Email: Farah_doust@yahoo.com

پیش حرفه‌ای و متوسطه حرفه‌ای از دیدگاه دبیران است، تلاش دارد با بهره‌گیری از نظرات معلمان نشان‌دهنده دوره‌های پیش حرفه‌ای و متوسطه حرفه‌ای می‌تواند این دانش آموزان را با توجه به علایق، استعدادها و نیازهای جامعه به سوی آینده شغلی مناسبی هدایت کند، همچنین اهداف موردنظر را دربردارد و در طی مسیر به بیراهه کشیده نشده است، در ضمن ابعاد مختلف محتوا، منابع، امکانات، رشته‌ها، فضای آموزشی، ضوابط پذیرش و غیره این طرح را مورد ارزیابی قرار می‌دهد تا گامی موثر در جهت رفع موانع و مشکلات این دوره باشد. پژوهش شیرزاد نشان می‌دهد تفاوت‌های فردی و شرایط زندگی دانش آموزان کم‌توان ذهنی نمی‌تواند رابطه معنی‌داری میان فعالیت‌های توسعه حرفه‌ای و نتایج اشتغال در بزرگسالی برقرار کند اما پژوهش‌ها حاکی از آن است که اشتغال آینده، عزت نفس، استقلال و امنیت شغلی دانش آموزان کم‌توان ذهنی به‌طور معناداری با اجرای برنامه آموزش شغلی در مدرسه و فعالیت‌های حرفه‌ای مرتبط است (۱۱).

کندی و ریوز^۱ (۱۹۴۸) در پژوهش‌های خود به این نتیجه رسیدند که پسران کم‌توان ذهنی به‌طور عمده در کارهای نیمه تخصصی و در پی آن غیر تخصصی، خدمات شخصی، فروشنده‌گی و کشاورزی استخدام می‌شوند (۱۲). همچنین پژوهش‌ها به این نتیجه رسیدند که افراد با کم‌توانی ذهنی در صورت داشتن برنامه‌های بررسی شده می‌توانند در مشاغل ساده‌تر به فعالیت مشغول باشند (۱۳)، (۱۴، ۱۵، ۱۶، ۱۷).

روش

آزمودنی‌ها: این پژوهش از نوع توصیفی - پیمایشی است. جامعه پژوهش، شامل دبیران متوسطه حرفه‌ای استان تهران در سال تحصیلی ۹۰-۸۹ بود که از این جامعه، نمونه‌هایی از مدارس متوسطه حرفه‌ای با کم‌توانی ذهنی موجود در استان تهران به شیوه تصادفی انتخاب شدند، به این صورت که با استفاده از جدول مورگان^۲ (۱۸) از جامعه دانش آموزان متوسطه حرفه‌ای که ۲۰۲ نفر بودند، ۹۳ نفر (۵۲ زن و ۴۱ مرد) انتخاب شد.

دیگران در کارشان شایستگی پیدا کنند، جلوگیری شود (۱۰). یکی از اهداف مهم آموزش و پرورش خدمت‌رسانی به دانش آموزانی است که در حد پایین‌تری نسبت به افراد عادی هستند، بنابراین باید در کارایی و ایجاد شغل برای این افراد مواردی در نظر گرفته شود که با علایق و توانایی آن‌ها هماهنگ باشد.

در ایران، سازمان آموزش و پرورش استثنایی مسئولیت آموزش حرفه‌ای افراد با نیازهای ویژه را بر عهده دارد. تاکید بر رویکرد حرفه‌آموزی در این نظام آموزشی نه تنها باعث توانمندتر شدن دانش آموزان با نیازهای ویژه در فرآیند تحصیل و یادگیری می‌شود، بلکه از این طریق مدرسه به رسالت خویش که همانا آماده کردن دانش آموزان برای زندگی مفید و پویا در جامعه است، دست می‌یابد (۱۰). سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور در عرصه خدمات‌دهی به دانش آموزان کم‌توان ذهنی، اقدام به راه‌اندازی دوره‌های متوسطه حرفه‌ای با اهداف مشخصی کرده است.

آموزش پیش حرفه‌ای و متوسطه حرفه‌ای به منظور دستیابی به استقلال فردی و اجتماعی، رشد مهارت‌های عملی و حرفه‌ای بیشتر، مشارکت در اجتماع و درک بازدهی مطلوب پس از مدرسه تدارک دیده شده است. به بیان دیگر، دوره راهنمایی پیش حرفه‌ای و متوسطه حرفه‌ای می‌تواند تا حدودی توانایی‌های دانش آموزان مورد بررسی را به فعل تبدیل کرده و آن‌ها را به کفایت اقتصادی نسبی برساند. اما موفقیت برنامه‌های آموزشی طرح شده به شناخت خوب معلم از برنامه و داشتن علم و مهارت مورد نیاز این برنامه بستگی دارد. درحقیقت برنامه‌ریزان آموزشی باید از دیدگاه معلمان استفاده کرده و معلمان هم باید دانش خود را در مورد دانش آموزان، فرآیند یاددهی - یادگیری و غیره توسعه دهند و این کار از طریق مطالعه دقیق و کامل برنامه‌درسی امکان پذیر است.

بنابراین، یکی از مهم‌ترین بخش‌های هر کاری پالایش کردن آن است. به این منظور که نکات قوت و ضعف آن استخراج و در واقع نوعی ارزیابی تکوینی انجام شود که در مراحل اجرای کار صورت می‌گیرد.

این پژوهش که هدف آن توصیف چگونگی دوره‌های

1. Kennedy & Reeves

2. Morgan

ابزار

ابزار مورد استفاده در این پژوهش، پرسش‌نامه‌ای است که توسط پژوهشگر ساخته شده و در زمینه نگرش معلمان نسبت به دوره پیش‌حرفه‌ای و متوسطه حرفه‌ای دانش‌آموزان با نیاز ویژه است. این پرسش‌نامه دارای ۱۶ سوال در مقیاس ۵ درجه‌ای (بسیار زیاد=۴، زیاد=۳، تا حدودی=۲، کم=یک و بسیار کم=صفر) است. در پژوهش حاضر، از سوال‌های مربوط به نگرش معلمان نسبت به متوسطه حرفه‌ای استفاده شد. ضریب پایایی درونی این آزمون با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برای سوال‌های مربوط به دبیران مدارس پیش‌حرفه‌ای ۰/۷۹، مربوط به دبیران مدارس متوسطه حرفه‌ای ۰/۸۲ و برای کل پرسش‌نامه ۰/۷۲ حاصل شد.

روش اجرا: به منظور اجرا، پژوهشگر پرسش‌نامه را در

اختیار مربیان نمونه ذکر شده قرار داد. مربیان شرکت‌کننده، بر وضعیت تحصیلی و رفتاری دانش‌آموزان اشراف نسبی و در طول سال تحصیلی با آن‌ها ارتباط مستقیم داشتند.

یافته‌ها

به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات در این پژوهش، از آزمون کای دو و آمار توصیفی استفاده شد. لازم به توضیح است که برای مقایسه نظرات دبیران دوره متوسطه حرفه‌ای، در تمامی مراحل تحلیل و جدول‌های گزارش شده، مجموع نظرات کم و بسیار کم به عنوان نظر مخالف و مجموع نظرات تا حدودی، زیاد و بسیار زیاد به عنوان نظر موافق در نظر گرفته شد. تمامی جدول‌ها با استفاده از آزمون کای دو و براساس نظرات دبیران برای دوره متوسطه حرفه‌ای تنظیم شده است.

جدول ۱. نظر دبیران درباره تناسب محتوا با توانایی‌ها و علایق دانش‌آموزان، منابع آموزشی و امکانات

متغیر	فراوانی مشاهده شده موافقان (درصد)	فراوانی مشاهده شده مخالفان (درصد)	مقدار کای دو	درجه آزادی	مقدار احتمال
تناسب محتوا با توانایی‌های دانش‌آموزان	۷۱ (۷۶/۴۰٪)	۲۲ (۲۳/۶۰٪)	۲۵/۸۱	۱	۰/۰۰۰۱°
تناسب محتوا با علایق دانش‌آموزان	۱۱۶ (۷۶/۴۰٪)	۱۱ (۲۳/۶۰٪)	۸۶/۸۱	۱	۰/۰۰۰۱°
منابع آموزشی لازم در زمینه رشته‌های مهارتی	۷۵ (۵۶/۱۰٪)	۵۱ (۴۰/۱۰٪)	۴/۵۷	۱	۰/۰۳۳°
امکانات مناسب در کارگاه‌ها برای اجرای طرح	۷۱ (۷۶/۴۰٪)	۲۲ (۲۳/۷۰٪)	۲۵/۸۱	۱	۰/۰۰۰۱°

* P > ۰/۰۵

معنا که بیشتر دبیران متوسطه حرفه‌ای معتقدند «محتوای در نظر گرفته شده برای دوره متوسطه حرفه‌ای با علایق دانش‌آموزان دختر و پسر با کم‌توانی ذهنی آموزش‌پذیر» تناسب دارد.

از لحاظ منابع آموزشی، تفاوت گروه‌ها (P < ۰/۰۳۳)، وجود منابع آموزشی (استانداردهای مهارتی، فیلم‌های آموزشی، جزوه‌های آموزشی) لازم در زمینه رشته‌های مهارتی اعتقاد دارند.

براساس یافته‌ها، تفاوت گروه‌ها از نظر امکانات

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، تفاوت گروه‌ها از نظر تناسب محتوا با توانایی‌های دانش‌آموزان (X² = ۲۵/۸۱، P < ۰/۰۰۰۱) معنی‌دار است، به گونه‌ای که فراوانی موافقان بیشتر است، یعنی بیشتر دبیران متوسطه حرفه‌ای معتقدند «محتوای در نظر گرفته شده برای دوره متوسطه حرفه‌ای با توانایی‌های دانش‌آموزان دختر و پسر با کم‌توانی ذهنی آموزش‌پذیر» تناسب دارد.

تفاوت گروه‌ها از لحاظ تناسب محتوا با علایق دانش‌آموزان (X² = ۸۶/۸۱، P < ۰/۰۰۰۱) معنی‌دار و به گونه‌ای است که فراوانی موافقان بیشتر است. بدین

در مورد اطلاعات ساعات کلاسی، تفاوت گروه‌ها مناسب ($\chi^2 = 25/81, P < 0/0001$) معنی دار بوده و این مطلب نشان می‌دهد بیشتر دبیران متوسطه حرفه‌ای، کارگاه‌های مربوط به این دوره را دارای امکانات مناسب (تجهیزات، ابزار و مواد اولیه) برای اجرای طرح می‌دانند.

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، تفاوت گروه‌ها در وجود کتاب‌های آموزشی ($\chi^2 = 12/84, P < 0/0001$) معنی دار است. به سخن دیگر، بیشتر دبیران متوسطه حرفه‌ای معتقدند «کتاب‌های آموزشی مناسب برای دوره متوسطه حرفه‌ای» موجود است.

مطابق جدول در فضای آموزشی مناسب، تفاوت گروه‌ها ($\chi^2 = 18/07, P < 0/0001$) معنی دار است. بنابراین، بیشتر دبیران متوسطه حرفه‌ای معتقدند «فضای آموزشی مناسب برای دوره متوسطه حرفه‌ای» وجود دارد.

در مورد اطلاعات ساعات کلاسی، تفاوت گروه‌ها مناسب ($\chi^2 = 17/39, P < 0/0001$) معنی دار است، به گونه‌ای که فراوانی موافقان بیشتر است، یعنی بیشتر دبیران متوسطه حرفه‌ای معتقدند «ساعات کلاسی مناسب برای آموزش دروس در دوره متوسطه حرفه‌ای» وجود دارد مطابق داده‌های درخصوص مناسب بودن تعداد رشته‌های مهارتی، تفاوت گروه‌ها ($\chi^2 = 9/04, P < 0/003$) معنی دار است. بدین معنا که بیشتر دبیران متوسطه حرفه‌ای معتقدند «تعداد رشته‌های مهارتی در دوره متوسطه حرفه‌ای مناسب است».

تفاوت گروه‌ها ($\chi^2 = 0/097, P < 0/756$) با توجه به جدول ۳ معنی دار نیست، یعنی تفاوت معنی داری بین موافقان و مخالفان با «مناسب بودن ضوابط پذیرش دانش آموزان در دوره متوسطه حرفه‌ای» وجود ندارد.

جدول ۲. نظر دبیران درخصوص وجود کتاب، فضا، ساعات آموزشی و تعداد رشته‌های مهارتی مناسب

متغیر	فراوانی مشاهده شده (درصد)	فراوانی مشاهده شده مخالفان (درصد)	مقدار کای دو	درجه آزادی	مقدار احتمال
وجود کتاب‌های آموزشی مناسب	۶۲ (۳۰/۳۰٪)	۲۸ (۶۶/۷۰٪)	۱۲/۸۴	۱	۰/۰۰۰۱*
فضای آموزشی مناسب	۶۷ (۷۲/۱۰٪)	۲۶ (۲۸٪)	۱۸/۰۷	۱	۰/۰۰۰۱*
ساعات کلاسی مناسب	۶۶ (۷۱٪)	۲۶ (۲۸٪)	۱۷/۳۹	۱	۰/۰۰۰۱*
مناسب بودن تعداد رشته‌های مهارتی	۶۱ (۵۵/۷۰٪)	۳۲ (۳۴/۴۰٪)	۹/۰۴	۱	۰/۰۰۳*

* $P > 0/05$

جدول ۳. نظر دبیران درخصوص مناسب بودن ضوابط پذیرش دانش آموزان در دوره متوسطه حرفه‌ای

متغیر	فراوانی مشاهده شده موافقان (درصد)	فراوانی مشاهده شده مخالفان (درصد)	مقدار کای دو	درجه آزادی	مقدار احتمال
مناسب بودن ضوابط پذیرش دانش آموزان	۴۵ (۴۸/۵۰٪)	۴۸ (۵۱/۶۰٪)	۰/۰۹۷	۱	۰/۷۵۶

بحث و نتیجه گیری

از اهداف اصلی این پژوهش، بررسی نگرش دبیران دانش آموزان با کم توانی ذهنی نسبت به دوره متوسطه حرفه‌ای بود. نخستین یافته پژوهش حاکی از آن بود که بیشتر دبیران متوسطه حرفه‌ای معتقدند «محتوای در نظر گرفته شده برای دوره متوسطه حرفه‌ای، از محتوای در نظر گرفته شده برای دوره متوسطه حرفه‌ای، اصول و مفاهیمی است که به شاگردان ارائه می‌شود تا ورود آن‌ها را به فعالیت‌های آموزشی میسر و رسیدن‌شان به هدف‌های اجرایی را امکان‌پذیر کند و باید براساس

دانش آموزان دختر و پسر با کم توانی ذهنی آموزش پذیر تناسب دارد». بنابراین، فرضیه ذکر شده تایید شد. منظور از محتوای در نظر گرفته شده برای دوره متوسطه حرفه‌ای، اصول و مفاهیمی است که به شاگردان ارائه می‌شود تا ورود آن‌ها را به فعالیت‌های آموزشی میسر و رسیدن‌شان به هدف‌های اجرایی را امکان‌پذیر کند و باید براساس

۲ جنبه بر علائق دانش‌آموزان با نیازهای ویژه، یکی دیگر از شاخصه‌های موفقیت در طرح پیش‌حرفه‌ای است. از سوی دیگر، درخصوص تاثیر هدف‌گذاری بر انگیزش پیشرفت^۴ دانش‌آموزان، پژوهشگران دریافته‌اند که گزینش اهداف بسیار آسان یا بسیار دشوار موجب می‌شود افراد انگیزه موفقیت‌خواهی خود را از دست بدهند (۲۲). در مقابل، زمانی که افراد اهدافی با دشواری متوسط و مناسب را انتخاب می‌کنند، انگیزه پیشرفت در آنها افزایش می‌یابد (۲۳).

یکی دیگر از یافته‌های پژوهش نشان‌داد بیشتر دبیران متوسطه حرفه‌ای معتقدند «منابع آموزشی (استانداردهای مهارتی، فیلم‌های آموزشی، جزوه‌های آموزشی) لازم در زمینه رشته‌های مهارتی» وجود دارد. با استفاده از تعریف‌هایی که در چند سال اخیر از فناوری آموزشی شده است، می‌توان گفت نظام مبتنی بر فناوری آموزشی، نظامی است که بتواند کیفیت آموزش و پرورش را بهبود بخشد، به تفاوت‌های فردی و استعداد‌های شاگردان توجه کند، آموزش را علمی‌تر، پایدارتر و نیرومندتر سازد و از همه مهم‌تر امکانات مساوی آموزشی را نه فقط در اختیار گروه بیشتری از داوطلبان یادگیری، بلکه همه افراد قرار دهد.

فرضیه بعدی حاکی از آن بود که بیشتر دبیران متوسطه حرفه‌ای معتقدند «کارگاه‌های متوسطه حرفه‌ای امکانات مناسب (تجهیزات، ابزار و مواد اولیه) برای اجرای طرح را در اختیار دارد» و فرضیه تایید شد. نتیجه کسب شده با گزارش حاصل از پژوهش شیرزاد هماهنگ بود. منظور از امکانات لازم برای اجرای طرح، تجهیزات مورد استفاده در کارگاه‌هاست. هر یک از کارگاه‌هایی که در مدارس متوسطه حرفه‌ای دایرند، با توجه به نوع فعالیتی که در آن کارگاه انجام می‌شود، نیاز به تجهیزات ویژه‌ای دارند. به نظر می‌رسد با وجود جدید بودن دوره‌های متوسطه حرفه‌ای در ایران، سازمان آموزش و پرورش استثنایی سرمایه‌گذاری خوبی در این زمینه کرده و امکانات نسبتاً مناسبی در مراکز متوسطه حرفه‌ای موجود است.

یافته بعدی نیز نشان‌داد بیشتر دبیران متوسطه حرفه‌ای معتقدند «کتاب‌های آموزشی مناسب برای دوره متوسطه حرفه‌ای» موجود است و تایید شد. کتاب درسی در درجه

هدف‌های آموزشی معین؛ تهیه و تنظیم شود. مطالب و فعالیت‌های پیشنهادی باید به‌طور دقیق با هدف‌های کلی، جزئی و رفتاری مطابق و همسو باشد، تا تحقق آن را امکان‌پذیر کند. به بیان دیگر، رفتارهایی که در هدف‌های اجرایی ذکر می‌شوند، باید راهنمای گزینش محتوای آموزشی قرار گیرند (۱۹). همچنین، در این پژوهش توانایی دانش‌آموزان با کم‌توانی ذهنی در ۲ بعد ذهنی و جسمی مدنظر بوده است. روشن است دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی به‌طور معمول افزون‌بر نارسایی در تحول شناختی^۱، دچار نارسایی در فعالیت‌های حرکتی درشت^۲ و ظریف^۳ نیز هستند که بیشتر متمرکز بر نارسایی‌های حرکتی ظریف و نوشتاری‌اند و هنگام انجام فعالیت‌های کارگاهی از قبیل خیاطی، معرق و غیره بروز پیدا می‌کنند. مشکل دانش‌آموزان در مهارت‌های حرکتی ظریف به ۲ گونه است: دسته نخست دانش‌آموزانی هستند که نارسایی مهارت‌های حرکتی ظریف دارند و سیر تحولی این مهارت‌ها را طی نکرده‌اند. دسته دوم دانش‌آموزانی هستند که توان انجام فعالیت‌های حرکتی ظریف را دارند اما مهارت و سرعت کافی در انجام این فعالیت‌ها را نداشته و هر فعالیت، زمانی بیشتر از حد متوسط می‌گیرد. در مجموع، توجه به نوع نارسایی احتمالی دانش‌آموزان، مسیر تحولی این نارسایی‌ها و متناسب‌سازی آن‌ها با محتوایی که برای این مقطع در نظر گرفته شده، از شاخصه‌های مهم دستیابی به اهداف مورد نظر برای این مقطع است.

یافته بعدی پژوهش حاکی از آن بود که بیشتر دبیران متوسطه حرفه‌ای معتقدند «محتوای در نظر گرفته شده برای دوره متوسطه حرفه‌ای با علائق دانش‌آموزان دختر و پسر با کم‌توانی ذهنی آموزش‌پذیر» تناسب دارد، بنابراین، این فرضیه تایید شد. به‌طور کلی باید گفت علائق تحصیلی متأثر از عوامل فردی، اقتصادی و اجتماعی؛ تناسب محتوا با توانمندی‌ها و استعداد‌های اشخاص دارد (۲۱). یکی دیگر از عوامل موثر بر علاقه دانش‌آموزان، توان ذهنی و جنسیت آن‌هاست. به‌طور معمول دختران و پسران به حرفه‌های متفاوتی علاقه نشان می‌دهند. توجه به تاثیر این

1. Cognitive development
2. Gross motor
3. Fine motor

4. Achievement motivation

معتقدند «ساعات کلاسی مناسب برای آموزش دروس در دوره متوسطه حرفه‌ای» وجود دارد و این فرضیه نیز تایید شد. براساس آیین‌نامه آموزشی دوره متوسطه حرفه‌ای خاص دانش‌آموزان با نیازهای ویژه که مصوبه هفتصد و پنجاه و سومین شورای عالی آموزش و پرورش مورخ ۱۳۸۶/۷/۳ است، ساعت آموزش هر درس براساس تعداد واحدهای آن درس مشخص شده و هر واحد درس نظری معادل یک ساعت آموزش در هفته برای طول سال تحصیلی است. ساعات هر واحد درس عملی برابر جدول مواد درسی معادل ۱/۵ تا ۴ برابر ساعات آموزشی یک واحد نظری است. درس‌های دوره متوسطه حرفه‌ای براساس اهداف و ماهیت آن‌ها بدین شرح است: دروس عمومی، انتخابی، استاندارد مهارت (درس‌های مهارتی)، تکمیل مهارت و درس‌های اختیاری. ساعات حضور دانش‌آموز در برنامه‌های آموزشی، پرورشی و توان‌بخشی در هر هفته حد بیشتر ۴۸ ساعت است و برنامه هفتگی واحدهای آموزشی برای ۶ روز هفته تنظیم می‌شوند (۲۴). فرضیه مهم دیگر که تایید شد عبارت بود از این که بیشتر دبیران معتقدند «تعداد رشته‌های مهارتی دوره‌های متوسطه حرفه‌ای مناسب است». براساس گزارش‌کندی و ریوز (۱۹۴۸) نیز این نتیجه می‌تواند اثرات مثبتی در زمینه کار برای این افراد داشته باشد (۱۱). دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش طی بخشنامه مورخه ۸۸/۱/۳۱ و با استناد به ماده ۱۶ آیین‌نامه آموزش دوره متوسطه حرفه‌ای خاص دانش‌آموزان با کم‌توانی ذهنی عناوین و جدول‌های مواد درسی ۱۳ رشته مهارتی مشروحه زیر را که مورد تایید کمیسیون برنامه‌های درسی و تربیتی شورای عالی آموزش و پرورش است، ارائه داده است: دوخت‌های تزئینی، رودوزی‌های تزئینی، دوخت پوشاک زنانه، خیاطی عمومی زنانه، دوخت پوشاک مردانه، خیاطی عمومی مردانه، پرورش محصولات جالیزی در گلخانه، تعمیرات کفش، پیش‌کار کفش، رنگ‌کاری ساختمان، نقاشی ساختمان، هنر زندگی در خانه، مهارت‌های زندگی در خانه. در حال حاضر برای هر یک از این رشته‌ها و نیز تعدادی دیگر شامل راسته‌دوزی (سرویس آشپزخانه، پوشاک حمام، پرده و ملحفه)، مشبک‌بری

نخست شامل محتوایی است که برای آن رشته خاص در نظر گرفته شده است و در درجه دوم متأثر از سازمان‌دهی محتواست. سازمان‌دهی محتوا شاید مهم‌ترین مرحله برنامه‌ریزی درسی را تشکیل می‌دهد. در این مرحله گروه برنامه‌ریزی درسی با توجه به تصمیماتی که در بخش طراحی برنامه درسی گرفته است، به تولید و شکل‌دهی محتوا و سازمان‌دهی آن با توجه به فعالیت یاددهی-یادگیری مورد نظر می‌پردازد. علاوه بر ضرورت توجه به انتخاب محتوا، لازم است سازمان‌دهی آن نیز به صورت مناسب انجام شود. همان‌طور که نتایج تحلیل آماری نشان داد بیشتر دبیران متوسطه حرفه‌ای اعتقاد داشتند کتاب‌های تدوین شده برای این مقطع از تناسب لازم برخوردارند و می‌توانند دانش‌آموزان و دبیران را در رسیدن به اهداف تعیین شده یاری برسانند.

یافته بعدی روشن کرد بیشتر دبیران متوسطه حرفه‌ای معتقدند «فضای آموزشی مناسب برای دوره متوسطه حرفه‌ای» وجود دارد، بنابراین فرضیه ذکر شده تایید می‌شود. فعالیت آموزشی مدرسه باید در فضایی مناسب، با روش و امکانات مطلوب و براساس نیازها، علایق و زمینه‌های علمی شاگردان تهیه و انجام شود تا معلم در تدریس و شاگردان در یادگیری، رغبت و انگیزه داشته باشند و از فعالیت خود احساس لذت و رضایت کنند (۱۹). در نگاه‌های جدید، فضاهای آموزشی یکی از عناصر برنامه درسی به‌شمار می‌روند. افزون بر این، فضاهای آموزشی بر کارآیی برنامه‌های آموزشی نیز اثر می‌گذارند. در روش‌های سنتی یاددهی-یادگیری، آموزش به‌طور عمده بر مبنای سخنرانی بود. در نتیجه نیمکت‌ها، فضای کلاس و جایگاه معلم به گونه‌ای بود که وی به‌عنوان سخنران بر گروه به‌عنوان شنونده تسلط داشته باشد. کارها نیز قرار بود انفرادی و با گوش‌دادن و نوشتن انجام شوند. رده‌ها ثابت بودند و دانش‌آموزان در همان کلاس درس می‌خواندند. اما امروزه در پاره‌ای از نقاط به‌جای این که کلاس ثابت باشد و همه دروس در آن کلاس درس داده شود، کلاس‌هایی با موضوعات تخصصی وجود دارد و بچه‌ها برای یادگیری دروس گوناگون به کلاس‌های مختلف می‌روند.

یافته بعدی نشان داد بیشتر دبیران متوسطه حرفه‌ای

پذیرش به‌خوبی طراحی یا اجرا نشده‌اند. تبیین احتمالی این یافته این است، دانش‌آموزانی که به دوره متوسطه حرفه‌ای وارد شده‌اند، احتمالاً توانمندی‌های لازم برای ورود به آن رشته خاص را نداشته و از توان انجام فعالیت‌ها و وظایف محوله در آن مهارت به‌خوبی برنیامده‌اند.

محدودیت‌های پژوهش، عبارت بود از: عدم توجه به نظر، دبیرانی که دروس نظری را آموزش می‌دادند و دبیرانی که دروس کارگاهی را تدریس می‌کردند، بررسی نکردن نظر مدیران مراکز متوسطه حرفه‌ای و والدین دانش‌آموزان با کم‌توانی ذهنی.

پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های بعدی نظر والدین نیز در مورد این طرح بررسی شود. همچنین، نظر دبیرانی که دروس نظری از قبیل ریاضی، فارسی و علوم را تدریس می‌کنند، از نظر دبیرانی که دروس کارگاهی از قبیل راسته‌دوزی را تدریس می‌کنند، مجزاشود تا درواقع مشخص شود کدام‌یک از دروس و به چه میزان برای دانش‌آموزان متوسطه حرفه‌ای مناسب‌ترند.

چوب، درودگری، کمک رویه‌کوب مبل، پرورش ماهیان گرمابی، آشپزی و قنادی، گبه‌بافی، لباس محلی کهگیلویه و بویراحمد، عروسک‌دوزی و رنگ‌کاری ساختمان مجموعه استانداردهای مهارتی مورد نیاز تدوین شده و در اختیار مدیریت‌های استثنایی و مدارس مربوطه قرار گرفته‌است. در این مجموعه‌ها تمامی نکات مهم و ضروری برای آموزش آن رشته قید و ملاک‌های لازم ثبت شده‌اند (۲۴).

آخرین یافته پژوهش که مورد تایید قرار نگرفت حاکی از این بود که تعداد دبیرانی که معتقدند «ضوابط پذیرش دانش‌آموزان برای ورود به دوره متوسطه حرفه‌ای مناسب است» با تعداد دبیران مخالف با این نظر مساوی است. براساس پژوهش شهرامی (۲۵) نیز، در مورد این دوره و انتقال مهارت‌های حرفه‌ای، توافق چندانی وجود نداشت. همان‌طور که ملاحظه شد، نتایج تحلیل آماری نشان داد تعداد دبیران موافق و مخالف با متناسب بودن ضوابط پذیرش مساوی است. به این معنی که احتمالاً ضوابط

منابع

1. Saridaki M. Gouscos D. Meimaris M. Digital game-based learning for students with mild intellectual disability: The EPINOISI project. Paper presented at the EUTIC 2008 Conference. Lisbon, Portugal. 2008.
2. AIDD. Frequently Asked Questions on Intellectual Disability and the AAIDD Definition. Retrieved. 2011.
3. Ray CE. Elliott SN. Social Adjustment and Academic Achievement: A predictive model for students with diverse academic and behavior competencies. *School Psychology*. 2006; 35(3): 493-501.
4. Randy LS. Michelle J. Exploring the Effects of Social Skills Training on Social Skill Development on Student Behavior. *National Forum of Special Education Journal*. 2008; 19(1): 1-8.
5. Eva B. School Adjustment of Borderline Intelligence Pupils. Summary of doctoral thesis. University of Cluj – Napoca. Faculty of Psychology and Education Sciences. 2003.
6. Hyatt Kj. Filler Jw. A *Comparison* of the effects of two social skill training approaches on teacher and child behavior. *Journal of Research in Childhood Education*. 2007; 22(1): 85-96.

7. Levine M. Barringer MD. Getting the lowdown on the slowdown. *Principal*. 2008; 87(3): 14-18.
8. Wallace G. McLaughlin JA. *Learning Disabilities: concepts and characteristics*. publisher: Allyn & Bacon. 2005.
9. Heward WL. *Exceptional Children: An Introduction to Special Education*. Prentice Hall. 2005.
10. Karimi H. Beh Pajouh A. Mahmoudi H. Pre-professional needs assessment for students with special needs. *Journal of exceptional education and training*. 2015; 15(132): 23-31.
11. Shirzad K. Shoghli Kenari T. Theoretical role in students with special needs's increasing professional performance. *Journal of exceptional education and training*. 2008; 82: 62-67.
12. Kennedy I. Reeves. High-Risk Employment and the Mentally Retarded Student, *Career Development for Exceptional Individuals*. 1948; 1(2): 97-103.
13. Smith S. Education of the slow learning child, Department of Psychology, Catholic University of America. 1982; 4(1): 24-27
14. Channing A. A Review of jobs undertaken by the mentally retarded. *Journal of Classical Sociology*. 329-351 : (3) 1; 2007.
15. Sleiman Nejad A. Shater Lou A. Social skills is the field for employment of students with special needs. Tehran. *Exceptional education and training*. 2003;82: 26-36.
16. Richard S. Positive perceptions held by support staff in community mental retardation services. *American Journal on Mental Retardation*. 2007; 109 (1): 53-62.
17. Johnson E. Kirk S. *Education the related child*. Publisher: Springer Netherlands. 2005.
18. Morgan K. M. *Quantitative and qualitative research methods in the humanities*. translated by Ahmad Nasr Esfahani. Tehran. Roshd. 2009.
19. Shaabani H. *Education's skills (Teaching methods and texts)*. Tehran. SAMT. 1993.
20. Suarez V.V. Shanklin CW. Evaluating career values of dietetics students: A model for other allied health professions. *Journal of Allied Health*. 2004; 33 (1): 51-54.
21. Zamini S. Hosseini Nasab M. Hashemi T. The effectiveness of education in neuro-linguistic programming's strategies on students' achievement motivation. *Research on mental health*. 2005; 1(3): 52-59.
22. Stipek D. J. *Motivation to learn*. Boston: Allyn Bacon. 2002.
23. *Exceptional education institutions of the country*. According to the Department of Exceptional Education of Country. 2005.
24. Shahrami A. Motaghiani R. Preliminary evaluation of the course of educable students with mentally retarded's basic skills. *Exceptional Children Research Institute*. 1998.